

Høringsvar - endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføring av digitalmarkedsdirektivet og nett- og videresendingsdirektivet)

Mediebedriftenes Landsforening (MBL) representerer 325 medlemsbedrifter med ca. 10.000 ansatte: herunder 205 mediehus. MBL skal bidra til å styrke og verne yringsfriheten, pressefriheten og informasjonsfriheten, som grunnleggende verdier i et demokratisk og åpent samfunn. MBL skal bidra til at et mangfold av økonomisk sunne medier kan fungere som det åpne samfunns arena for fri informasjon, samfunnskritikk og debatt.

Vi viser til høringsnotat datert 22.11.2023 og takker for muligheten til å gi innspill i viktige spørsmål for norske redaktørstyrte medier, det norske mediemangfoldet og norsk innholdsproduksjon i en brytningstid.

Overordnet om høringsnotatet og våre viktigste innspill

De redaktørstyrte mediernes samfunnsrolle er viktigere enn noen gang. Et levende demokrati er helt avhengig av et mangfold av frie og uavhengige medier. Mediemangfoldet er den avgjørende motvekten mot den økende strømmen av feilinformasjon, desinformasjon og påvirkningsforsøk. Mediemangfoldet bygger tillit og motstandskraft i befolkningen. Men vi har ingen garanti for at norske medier klarer å bevare sin samfunnsrolle og evne til å finansiere journalistikken. Rollen er under stort og økende press i møte med stadig sterkere konkurranse fra globale teknologigigantene, både om folks oppmerksomhet og penger og om annonsørenes budsjetter. Det er derfor avgjørende at regjeringen sikrer gode rammevilkår for mediene og for investeringer i norsk innhold.

Medienes innhold sentralt for de enorme inntektene til teknologigigantene, og særlig for søkemotorer, sosiale medier og generativ kunstig intelligens, samtidig som mediene får lite tilbake fra gigantene. Å rette opp i dette var et av de viktige hensynene ifbm. DSM-direktivet, samtidig som direktivet ble til i en tid hvor generativ kunstig intelligens ikke var på dagsorden. For å støtte oppunder mediernes samfunnsrolle og norsk innhold, mener vi regjeringen må ta langt tydeligere grep enn i forslaget.

Når det gjelder tekst og datautvinning, må regjeringen sørge for å ivareta rettighetshavers posisjon innen rammen av direktivet og styrke rettighetshavernes stilling for å unngå at språkmodeller trenes på opphavsrettslig beskyttet materiale uten samtykke. Reglen om fri TDU til forskningsformål må være slik at det på lik linje med direktivet kun omfatter vitenskapelig forskning, Departementet må tydeliggjøre at videre utnyttelsen av resultatene av en TDU-prosess, ikke kan strekke seg utover vitenskapelige forskningsformål og forskningsinstitusjonene selv. Dersom det i forskningen utvikles eksempelvis teknologi, modeller eller tjenester kan ikke dette utnyttes utover

for vitenskapelige forskningsformål. Dette vil gjelde både for tilgjengeliggjøring for bruk som f.eks. åpen kildekode eller for direkte kommersialisering. Slikt vil kreve at man forholder seg til artikkel 4 og klarer rettigheter.

Hensikten med utgiverretten er å støtte oppunder mediens samfunnsrolle gjennom å styrke mediene opp mot bla. tech gigantene som benytter seg av deres innhold, og legge til rette for at mediene kan få en rimelig andel av inntektene som genereres. Forslaget slik det ligger vil ikke sikre at retten fungerer etter hensikten. Utfordringene andre land har hatt med å få retten til å virke etter intensjonen reflekteres heller ikke i høringsutkastet, hverken på konkrete eller overordnede punkter. Norge må utnytte fordelene ved senere implementering til å lære av andre lands erfaringer og gjøre tilpasningene nå, slik at rettigheten virker etter intensjonen. Vi mener departementet må gjøre en ny helhetlig gjennomgang av hele bestemmelsen, i lys særlig av de nordiske erfaringene, for å sikre at formålet med bestemmelsen blir ivaretatt på best mulig måte og at retten virker etter hensikten. Vi ber om dialog med departementet om dette fremover.

Men også på andre områder mener vi det er av avgjørende betydning at man utnytter det nasjonale handlingsrommet. Forslaget innebærer en forskyvning av balansen mellom opphavene på den ene siden og utgivere og andre brukere på den andre, for eksempel ved å påføre utgivere administrative og kostbare byrder eller usikkerhet knyttet til de reelle kostnadene ved kjøp eller bestilling av verk. Vi vil særlig peke på den særlige situasjonen for audiovisuelle "kretsløpet". Alle parter har et ønske om og nytte av at det fortsatt produseres norsk innhold, og konkurransen med utenlandske aktører er stor. Den store felles utfordringen er å sikre at mangfoldet og verdiskapingen i den norske innholdsbransjen kan opprettholdes. Det er også viktig å understreke at situasjonen for mediene skiller seg vesentlig fra for eksempel det frie kunstfeltet.

Det er derfor helt avgjørende at norske myndigheter utnytter det nasjonale handlingsrommet til å understøtte den verdiskapingen som skjer, gjennom å sikre forutsigbare og gode rammebetingelser for investeringer i norsk innhold.

Bestemmelser om tekst- og datautvinning (TDU) (3)

Overordnet om kunstig intelligens og mediene

En av årsakene til at norske medier har bevart en sterk oppslutning, er at de tidlig har tatt i bruk ny teknologi. Kunstig intelligens, og særlig generativ kunstig intelligens, gir mulighet til drive og nå ut med journalistikk på nye måter. Det kan være et viktig verktøy for at redaktørstyrte medier skal kunne nå bedre ut til brukere, ettersom ulike generasjoners preferanser og forventninger spriker stadig mer, og et verktøy for mer og bedre journalistikk. Men det kan også være en trussel mot mediemangfoldet og den offentlige samtale. Med gale rammer, er det fare for at aktører som hverken produserer innhold eller forholder seg til journalistiske og presseetiske normer, plasserer seg mellom mediene og leserne, basert på bruk av mediens innhold uten samtykke og svekker sannhetssøkende journalistikk fra redaktørstyrte medier.

Overordnet er det behov for riktig regulering, som gjør det mulig å ta i bruk ny teknologi, hvor redaktøransvaret respekteres og ikke forsøkes overstyrt med reguleringer, og hvor dominansen til tech-gigantene begrenses og opphavsretten respekteres.

De store teknologigigantene, har bygd enorme verdier på andres innhold uten samtykke. Det er sterke grunner til å tro at innhold fra redaktørstyrte medier står i en særstilling, i mengde og kvalitet i modellene som nå er tilgjengelig og dermed er av svært stor betydning og økonomisk verdi. News/Media Alliance viser i en gjennomgang til at "news and media content is overrepresented in samples of popular curated sets such as C4, OpenWebText, or OpenWebText2 used for LLM training, as compared to the broader category of material captured in the Common Crawl". Videre at "News and media reports ranks third among all categories of sources in Google's C4 data set, and half of the top ten represented sites overall are news outlet".¹ Det er særlig verdt å trekke frem WebText, et av OpenAIs datasett som de selv har omtalt som et "high quality" datasett² og som i stor grad består av nyhetsinnhold.³

Det er også svært mye innhold fra norske medier i disse datasettene. Vi vil ettersende en gjennomgang av norske kilder i kjente datasett som benyttes for trening av store språkmodeller, som gjennomføres på vegne av Fagpressen, Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes Landsforening i et Kopinor-støttet prosjekt.

MBL har uttrykt at det må sikres at det finnes store språkmodeller som behersker norsk språk på en tilfredsstillende måte, men også pekt på at store språkmodeller ikke må trenes uten rettighetshaveres samtykke og at teknologigigantenes makt må begrenses. Vi er derfor positive til initiativer for norske språkmodeller. Men vi vil understreke at mediene må selv råde over sitt innhold og at dette må skje med avtaler og regelverket må støtte oppunder dette. Som vi redegjør for under kan store generative språkmodeller utfordre rettighetshaveres interesser på en helt annen måte enn tidligere teknologi, og utviklingen går i høy hastighet.

MBL ser ingen motsetning mellom å gripe mulighetene og å kreve rett regulering. Respekten for opphavsretten er avgjørende for investeringer i innhold og innovasjon, og må også gjelde for utviklingen av kunstig intelligens og språkmodeller. Språkmodeller får verdi fra innhold av kvalitet – og vil ikke kunne utvikles uten at slikt innhold produseres og finansieres.

Kommentar til departementets forslag:

Som følge av direktivet, foreslås det bestemmelser som er ment å legge til rette for at forskningsinstitusjoner (art 3) og andre aktører (art 4) kan benytte TDU uten å oppleve

¹ <https://www.newsmediaalliance.org/wp-content/uploads/2023/10/AI-White-Paper-with-Technical-Analysis.pdf>

² "we added several curated high-quality datasets, including an expanded version of the WebText dataset" (...) datasets we view as higher-quality are sampled more frequently, such that CommonCrawl and Books2 datasets are sampled less than once during training, but the other datasets are sampled 2-3 times" fra Brown et al. (2020), *Language Models are Few-Shot Learners*. OpenAI, 22 Jul 2020, <https://arxiv.org/pdf/2005.14165.pdf>

³ <https://github.com/openai/gpt-2/blob/master/domains.txt>

rettsusikkerhet. Det foreslås at eksemplarframstilling til TDU for forskningsformål blir lovlig så fremt man har lovlig tilgang til verkene. For annen bruk kan rettighetshaver reservere seg mot dette.

Vi vil overordnet bemerke at DSM-direktivet er utarbeidet før gjennombruddet for generativ kunstig intelligens. Selv om kunstig intelligens som sådan var kjent, var utfordringene knyttet til denne teknologien var i liten grad drøftet i den politiske behandlingen av direktivet.

Den teknologiske utviklingen viser at store generative språkmodeller, i seg selv og som grunnlagsteknologi, representerer noe nytt. De kan komme i konflikt med rettighetshavers interesse på en rekke måter. De kan bla. gjengi verk, etterligne verk, konkurrere med verkene, konkurrere med utnyttelsen av dem og kunne utgjøre "snylting" på store investeringer fra rettighetshavere. Treningsdata kan også hentes ut av modellene. Man må anta at offentlig tilgjengelige modeller vil utnyttes av eksempelvis de store teknologigigantene, på tross av eventuelle lisensieringsbegrensninger. Dette kan undergrave investeringer i innhold og finansieringen av journalistikken – basert på utnyttelse av nettopp det samme innholdet. Denne utviklingen går svært raskt og skiller seg fundamentalt fra klassisk tekst og datautvinning og annen språkteknologi på en måte som ikke var klart for noen i den politiske behandlingen av DSM-direktivet. Tvert i mot var nettopp hensynet til å sikre rettighetshavere i møte med ny teknologi og nye plattformer et avgjørende hensyn i forbindelse med direktivet.

Regjeringen må hensynta denne utviklingen og sørge for å ivareta rettighetshavers posisjon innen rammen av direktivet og styrke rettighetshavernes stilling for å unngå at språkmodeller trenes på opphavsrettslig beskyttet materiale uten samtykke fra rettighetshaverne.

For å oppnå dette foreslår vi tydeliggjøringer og endringer i forslaget. Det mest sentrale i dette er å tydeliggjøre at artikkel 3 kun gjelder reell vitenskapelig forskning, samt å tydeliggjøre reservasjonsretten slik at den blir reell.

Avgrense definisjonen av tekst- og datautvinning i tråd med direktivets ordlyd. Departementet foreslår en noe annen definisjon enn direktivet. Den fremstår mer åpen enn direktivet, etter vårt syn vil det være nødvendig å holde seg til direktivteksten. Dette også da direktivet er skrevet i en tid hvor store generative språkmodeller ikke var kjent, og hvor det pågår en bredere europeisk debatt om hvorvidt treningen av slike modeller i seg selv utgjør tekst og datautvinning. Det foreligger også et polsk lovforslag hvor generativ kunstig intelligens eksplisitt utelukkes fra tekst og datautvinning.

Unntaket for vitenskapelig forskning må tydeliggjøres (3.6.1, 3.6.3): Departementet foreslår å implementere artikkel 3 som ny paragraf 50f. I denne gis "forsknings- og kulturarvsinstitusjoner" et unntak fra eneretten for tekst og datautvinning til forskningsformål. For å sikre at dette unntaket ikke forstås videre enn intensjonen, må grensene tydeliggjøres. Utnyttelsen skal ikke strekke seg utover vitenskapelige forskningsformål.

Reglen om fri TDU til forskningsformål må være slik at det på lik linje med direktivet kun omfatter vitenskapelig forskning. Dvs. at for eksempel bedrifters forskningsavdelinger, konstruksjoner omtaler seg selv som forskningsinstitusjoner og deretter utnytter resultater og/eller teknologi eksklusivt og kommersielt slik som OpenAI faller utenfor. Samarbeid med forskningsinstitusjoner må heller ikke blir en vei for kommersielle aktører til å omgå reservasjoner etter artikkel 4. Departementet må tydeliggjøre at videre utnyttelsen av resultatene av en TDU-prosess, ikke kan strekke seg utover vitenskapelige forskningsformål og forskningsinstitusjonene selv. Dersom det i forskningen utvikles eksempelvis teknologi, modeller eller tjenester kan ikke dette utnyttes utover for vitenskapelige forskningsformål. Dette vil gjelde både for tilgjengeliggjøring for bruk som f.eks. åpen kildekode eller for direkte kommersialisering. Slikt vil kreve at man forholder seg til artikkel 4 og må klarere rettigheter som er reservert.

Ordlyden må endres for å gjenspeile dette. Ordlyden i engelsk språkdrakt er "scientific research" / "scientific research purposes". I den norske uoffisielle oversettelsen benyttes "vitenskapelig forskning" og "med henblikk på vitenskapelig forskning". Vi støtter Kopinors forslag til ordlyd, om å benytte vitenskapelige forskningsformål, og å presisere til "**deres egne** vitenskapelige forskningsformål".

En slik tydeliggjøring og endring av ordlyd som vi har påpekt over følger av en rekke omtaler i direktivet:

- 1) *formålet* med bestemmelsen er å hindre rettsusikkerhet for enheter som driver vitenskapelig forskning (fortalepunkt 9 og 11)
- 2) mottakeren av *fordelen* fra unntaket skal være institusjoner som driver vitenskapelig forskning
- 3) rettighetshavere skal ha mulighet til å reservere seg og lisensiere verk, jfr artikkel 4. I fortalepunkt 18 nevnes "the development of new applications or technologies" nevnes som et tillegg til vitenskapelig forskning og at for slikt bruk bør rettighetshavere kunne reservere seg og beholde muligheten "to license the use of their works".
- 4) premisset fra både departementet og i fortalen er at dette unntaket vil gi "minimal skade for rettighetshaverne" (fortalepunkt 17)

Hensynet til innovasjon som omtales i direktivet vil være ivaretatt gjennom at den vitenskapelige forskningen kan gjennomføres og dermed legge grunnlag for innovasjon, selv om den videre innovasjonsprosessen og utnyttelse vil måtte klarere rettigheter.

Den raske utviklingen av generativ KI har medført at det er ekstra viktig å tydeliggjøre grensene. Vi viser også til Kopinors høringsuttalelse hvor det bla. uttales "at [b]ruken kan komme i konflikt med både åndsverklovens og markedsføringslovens bestemmelser og med tretrinns-testen, for eksempel når språkmodellene utvikler seg til kunnskapsmodeller, der helt nytt innhold kan fremstilles basert på kunnskapsgrunnlaget til eksisterende verk. Vi ber om at departementet omtaler disse rammene spesielt".

Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbibliotekets arbeid er av stor nytte, også når det leder til tilgjengelig teknologi som f.eks. Whisper. Særlig i lys av utfordringene knyttet til generativ kunstig intelligens som skissert over, er det viktig at rettighetshavere råder over sitt innhold og kan regulere eventuell bruk av innholdet gjennom samtykke og avtaler. For øvrig viser vi til Kopinors uttalelse og støtter deres forslag på disse punktene, både om forskriftens §4 og at pliktavlevert materiale ikke kan anses å være lovlig tilgjengelig verk etter artikkel 4.

Reservasjonsretten må være reell (3.6.5): Terskelen for hva som er hensiktsmessig måte å ta forbehold mot TDU må være lav og ikke kreve avanserte digitale løsninger eller lignende, men likevel ikke etterlate rettslig tvil. I de nordiske landene er det i lovteksten uttalt at reservasjonen skal gjøres på en passende og hensiktsmessig måte, som gjør det opp til hver rettighetshaver å vurdere hvordan en slik reservasjon kan gjøres på en enkelt tilgjengelig måte.

Hensynet til nordisk rettsenhet taler for å ha tilsvarende ordlyd i Norge. Samtidig er det ønskelig med klar rettleddning i forarbeidene. Uklarhet vil kunne gi rettsusikkerhet for rettighetshavere og det bør derfor eksplisitt tydeliggjøres hva som er sikker rett for dette i samarbeid med rettighetshavere. Kravet i direktivet om at reservasjon skal være maskinlesbar innebærer etter vårt syn ikke at det må skje gjennom robot.txt eller lignende digitale løsninger. Også tekst på internett vil være maskinlesbart og etter vårt syn må det være tilstrekkelig at det tas forbehold i brukervilkår, abonnementsvilkår og lignende, slik som departementet peker på.

Ordlyd i 50e og 50f: Endre fra opphaver til rettighetshaver. Som Kopinor legger vi til grunn at det med «opphaver» her, som de fleste andre steder i åndsverkloven, også menes utgiver og andre som har ervervet eller arvet rettigheter, men ber likevel om at ordlyden endres til "rettighetshaver", slik som i direktivet slik at dette tydeliggjøres.

Lovlig tilgang: Det finnes svært mye innhold tilgjengelig i ulike datasett tilgjengelig på internett som er samlet uten samtykke fra rettighetshaver. Det er viktig at departementet opprettholder i forarbeidene at det ikke er holdepunkter for å hevde at ulovlig utlagt materiale er omfattet av tekst- og datautvinningsretten. Vi viser forøvrig til Kopinors høringsuttalelse på dette punkt.

Forslag om avtalelisens: Vi viser til Kopinors forslag om å vurdere avtalelisens og støtter dette.

Bruk av verk i undervisningsvirksomhet (4)

Departementet foreslår å gjennomføre direktivets artikkel 5 ved å tilpasse gjeldende fribruksregel § 43 i åndsverkloven mer i tråd med direktivbestemmelsen. § 43 første ledd deles i et ledd for fremføring for et tilstedeværende publikum og et ledd for overføring av verk og arbeider i undervisningssammenheng. For eksemplarframstilling vises det til at gjeldende avtalelisensbestemmelse i § 46 for bruk av verk i undervisningsvirksomhet videreføres.

MBL viser til Kopinors høringsuttalelse der det fremgår at de ikke støtter denne løsningen. I høringsuttalelsen minnes det om at formålet med artikkel 5 er å sikre at visse former for bruk av

verk skal være mulig på en lovlig måte også i en digital undervisningssituasjon og at motivet bak artikkel 5 ikke først og fremst er å innføre en fribruksregel. Vi viser til at det i direktivet åpnes for at medlemslandene kan la tilgjengelige avtaler – slik som de nordiske avtalelisensavtalene – få forrang, og at det er åpning for å innføre en kompensasjonsordning for bruk som er omfattet av en avgrensingsbestemmelse. Vi vil også vise til hvordan bestemmelsen er gjennomført i de andre nordiske landene. For øvrig støtter vi Kopinors syn på dette området og vil særlig peke på forholdet til lisens- og abonnementsavtaler om tilgang.

Vern av pressepublikasjoner (10)

Innføringen av denne rettigheten for utgivere av pressepublikasjoner er vesentlig og velkomment. Direktivet slår fast betydningen av en fri og mangfoldig presse, som avgjørende for produksjon av journalistikk som sikrer befolkningens tilgang til informasjon, som er en forutsetning for den opplyste samfunnsdebatten demokratiet hviler på. Retten skal fremme dette, gjennom å styrke utgiveres forhandlingsposisjon overfor informasjonssamfunnstjenester som benytter seg av medienes innhold digitalt og utnytter at eksisterende opphavsrett ikke gir et tilstrekkelig vern. Hensikten er også å legge til rette for at mediene kan få en rimelig andel av inntektene som genereres. Det gis klart anerkjennelse til utgiveres bidrag til produksjonen av det redaksjonelle innholdet som utgjør pressepublikasjoner, jfr. fortalepunkt 55 " The organisational and financial contribution of publishers in producing press publications needs to be recognised and further encouraged to ensure the sustainability of the publishing industry and thereby foster the availability of reliable information".

Dersom rettigheten tas inn slik at den fungerer etter hensikten vil det skape nye inntektsmuligheter for mediebransjen og styrke finansieringen av sannhetssøkende journalistikk. Det er avgjørende at dette gjennomføres på en måte som sikrer at rettigheten fungerer etter hensikten. Forslaget slik det foreligger vil ikke gjøre dette.

Det er svært viktig at departementet tydeliggjør disse grunnleggende hensynene bak vernet, nemlig å støtte oppunder frie og uavhengige redaktørstyrte medier, og å anerkjenne og fremme utgiverens organisatoriske og finansielle bidrag til produksjon av pressepublikasjoner for å sikre bærekraften i bransjen og dermed fremme tilgjengeligheten av pålitelig informasjon. Videre også de mer konkrete hensynene, slik som godt fremheves eksempelvis i de danske betraktninger at "hensynet bag den foreslåede beskyttelse har været, at udbydere af informationssamfundstjenesters anvendelse af pressepublikationer ikke må undergrave de investeringer, som udgivere af pressepublikationer foretager i forbindelse med produktion af indhold". Rask teknologisk utvikling, blant annet innen kunstig intelligens, gjør dette hensynet stadig viktigere for å fremme frembringelsen av pålitelig informasjon i en verden hvor upålitelig informasjon vil ta stadig større plass.

Erfaringen fra mange europeiske land, har derimot vært at disse intensjonene så langt ikke har blitt oppfylt. Teknologiplattformene bruker sin dominerende posisjon til å undergrave retten i praksis, slik at det ikke er mulig å gjennomføre reelle forhandlinger frem til en konklusjon.

I Frankrike grep konkurransemyndighetene inn for å sikre at visse forhandlinger ble gjort i god tro, uten at det strukturelle problemet ble løst. I Tyskland ble "Arbitration Board of the German Patent and Trademark Office was asked to set a copyright tariff", etter inngripen fra konkurransemyndighetene. I Spania har konkurransemyndighetene satt i gang en granskning.

I Danmark har Meta og TikTok nektet å møte til meglingsforhandling, hvilket gjør at kulturministeren nå vil "undersøge hvilke lovgivningsmessige håndtak, der kan drejes på for enten at styrke mæglingsreglernes effektivitet eller på anden vis sikre de nødvendige værktøjer, så det bliver sværere at nægte at være en aktiv spiller i den danske model".

Det må gjøres en ny helhetlig gjennomgang av forslaget i lys av de nordiske erfaringene slik at retten virker etter hensikten

Utfordringene med å få retten til å virke etter intensjonen reflekteres ikke i høringsutkastet, hverken på konkrete eller overordnede punkter. Norge må utnytte fordelene ved senere implementering til å lære av andre lands erfaringer og gjøre tilpasningene nå, slik at rettigheten virker etter intensjonen. Vi mener departementet må gjøre en ny helhetlig gjennomgang av hele bestemmelsen, i lys særlig av de nordiske erfaringene, for å sikre at formålet med bestemmelsen blir ivarettatt på best mulig måte og at retten virker etter hensikten. Forslaget slik det ligger vil ikke gjøre dette. Under peker vi både på generelle problemstillinger og fremmer konkrete forslag, og vi ber om dialog med departementet om dette fremover. Særlig viktig er forståelsen av "svært korte utdrag". Det kan også være andre uløste spørsmål utover det vi peker på.

Det er særlig naturlig å ha tett kontakt med det Danske Kulturministeriet. Det vil også være naturlig, gitt hvordan Norge og Danmark sammen har satt forholdet til teknologigigantenes makt på dagsorden, bla. gjennom Nordisk Råd.

Særegen tvisteløsning og tilrettelegging for forhandlinger

Problemene knyttet til forhandlingene er særegne for teknologiplattformene og utgiverretten. Først og fremst er dette aktører som har vist at de i liten grad forholder seg til den nordiske modellen for å klarere rettigheter. Videre er teknologiplattformenes særegne markedsrett til å bli anerkjent av EU dette og opprettet en egen konkurranserettslig kategori, som portvoktere. De særegne rollene til de største digitale plattformene og søkemotorene ligger også til grunn for Digital Services Act, slik at tiltak i denne sammenhengen må være spesifikke knyttet til dette og ikke generelt for opphavsrettslige spørsmål.

Det dreier seg bla. om informasjonstilgang, manglende mekanismer for å løse tvister slik at avtaler faktisk kan oppnås og etterfølgende håndheving. Her bør det særlig sees til arbeidet som gjøres i Danmark. Konkurransemyndighetenes involvering i sakene må man også merke seg.

Opplysningsplikt for informasjonssamfunnstjenester i tilknytning til utgiverrettighetene

Vi viser til departementets forslag om opplysningsplikt for bruk av rettigheter. Vi kommer nærmere tilbake til denne nedenfor, men vil i lys av det overstående be om at det innføres en egen opplysningsplikt knyttet til vern av pressepublikasjoner for informasjonssamfunnstjenestene. Denne plikten må i motsetning til det som foreslås i § 70 foreligge også før det inngås avtale da hensikten må være at partene har det samme grunnlaget for forhandlingene.

Pressepublikasjon (10.5.2.1)

Departementet påpeker tydelig at definisjonen er formatnøytral. Det er bra. Den teknologiske utviklingen siden direktivet ble vedtatt, bærer i retning av at journalistikken formidles i stadig flere formater, og at direktivet ønsket å verne pressepublikasjoner på en fremtidsrettet er klart. I de danske betraktningene slås det fast " Begrebet 'pressepublikation' dækker journalistiske publikationer, der udgives via ethvert medie, herunder i papir- form" og videre at " Udover litterære værker kan pressepublikationer også omfatte andre typer værker og frembringelser som eksempelvis, og ikke udtømmende, fotografier, videoer, lyd og grafik". Tilsvarende bør være i de norske forarbeidene og definisjonen av pressepublikasjoner bør utgå fra bestemmelsens ordlyd.

Departementet foreslår i bestemmelsen at en pressepublikasjon "utgis i ethvert medium på initiativ av en utgiver og under dennes **redaksjonelle ansvar og kontroll**." Vi viser til medieansvarsloven og redaktørplakaten og forutsetter at når departementet foreslår en slik omtale at det ikke vil være til hinder for ansvarsmodellen i norske medier. Vi viser til at definisjonen i sin helhet bør utgå fra bestemmelsens ordlyd.

Tilbydere av informasjonssamfunnstjenester (10.5.2.3)

Departementet foreslår at det i "gjennomføringsbestemmelsen inntas en henvisning til ehandelslovens definisjon av informasjonssamfunnstjeneste (...)". Det er sentralt at departementet opprettholder den tydelige forståelsen av at begrepet «normalt ytes mot vederlag» omfatter all virksomhet av økonomisk aktivitet, ikke at tjenesten må omsettes for et vederlag fra sluttbrukeren.

Det er også riktig at departementet legger til grunn at bestemmelsen også omfatter informasjonssamfunnstjenester som lagrer brukeropplaget innhold. Dette må som et minimum opprettholdes, men her ber vi også om at man som i de danske forarbeidene peker konkret på at "Informationssamfundstjenester kan eksempelvis også være søgemaskiner eller sociale medieplattformstjenester".

Privat eller ikke-kommersiell bruk (10.5.4.2)

Denne bestemmelsen fremstår overføldig. Enkeltbrukere kvalifiserer ikke som informasjonstjenester. Det er tilbyderne av informasjonssamfundstjenesters bruk av pressepublikasjoner som ikke må undergrave investeringene i innhold og ansvaret ligger på tjenesten.

Enkeltord eller svært korte utdrag (10.5.4.3)

MBL støtter at det ikke settes en konkret grense i antall ord, men mener også departementet må tydeliggjøre at dette er et snevert unntak, gitt intensjonen i rettigheten. Dette er avgjørende for at

rettigheten skal fungere etter hensikten. Det er svært viktig at departementet i forarbeidene understreker at det ikke må undergrave de investeringer som utgivere av pressepublikasjoner foretar i forbindelse med produksjon av innhold og tolkes på en slik måte at det ikke påvirker effekten av rettigheten, med en klar henvisning til fortalepunkt 58. Videre bør det, slik som i Danmark understrekes at deler av pressepublikasjoner også har oppnådd økonomisk relevans. Det fremkommer bla. "Det bemærkes, at hensynet bag den foreslåede beskyttelse har været, at udbydere af informationssamfundstjenesters anvendelse af pressepublikationer ikke må undergrave de investeringer, som udgivere af pressepublikationer foretager i forbindelse med produktion af indhold. Hertil bemærkes, at dele af pressepublikationer også har opnået økonomisk relevans, jf. betragtning nr. 58."

I det finske forarbeidet fremgår også : " Skyddet för förläggare av presspublikationer gäller såväl användning av en presspublikation i sin helhet som användning av delar av den i enlighet med 1 mom. Exemplar av material som behandlas och ställs till kundernas förfogande framställs till exempel inom mediebevakning och i nyhetsaggregatorer ofta i stor skala. Enligt Europeiska kommissionens bakgrundsutredningar för direktivet räcker detta för många användare, och de går inte till ursprungskällan för att läsa artiklarna."

Det norske utgangspunktet må være slik som fremgår over fra Danmark og Finland. Hensynet bak vernet er å fremme en fri og uavhengig presse og styrke mediene opp mot eksempelvis techgiganter som har en forretningsmodell som med bruk av medienes innhold undergraver medienes inntektsmuligheter, for å sikre finansieringen av pressen som sikrer befolkningen tilgang til pålitelig informasjon.

Departementet viser til at den nye eneretten kun tillegger et nytt lag med rettigheter i pressepublikasjoner, og ikke erstatter eksisterende rettigheter. Formålet med bestemmelsen er å styrke rettighetshavers posisjon. For å sette svært korte utdrag i kontekst, bør man henvisne til Infopaq-dommen, hvor det er konstatert at ett utdrag på 11 ord kan være beskyttet av opphavsrett. Formålet med bestemmelsen er å styrke rettighetshavers posisjon utover dette. Vi viser til de finske forarbeidene hvor det fremkommer "I lagen föreslås inga bestämmelser om vad som avses med "ett mycket kort utdrag", som enligt förslaget inte ska omfattas av skyddet. I lagen föreslås till exempel inte hur många tecken som får användas fritt. Saken är beroende av rättspraxis. Avsikten är inte heller att tidningsrubriker, även om de är mycket korta, kategoriskt inte ska omfattas av skyddet. Rubrikerna är viktiga och kommersiellt betydelsefulla element i presspublikationer". Tilsvarende må fremkomme av det norske forarbeidet. Det ligger svært mye kreativt arbeid bak gode overskrifter, og noen av disse vil kunne falle utenfor normalt vern. Videre har dette en klar økonomisk relevans når det sammenstilles, f.eks. av informasjonstjenester som mere eller mindre systematisk udnytter medienes overskrifter i konkurranse med mediene.

Når det gjelder departementets henvisning til "størrelsesforholdet mellom utdraget og pressepublikasjonen som helhet", ved vurderingen av om noe utgjør svært korte utdrag, så bør dette utgå, da det kan undergrave formålet, særlig uten at det settes i den overstående kontekst.

Departementet anser at korte utdrag i prinsippet dekker alle typer materiale, også bilde og video. Og videre at det " her må det vurderes konkret om slike utdrag utgjør «svært korte utdrag»". Dette mener vi må utgå. Vi kan ikke se at dette er en naturlig forståelse, og en utvidelse av svært korte utdrag til alle typer materiale risikerer både å underminere hensikten, men også å forsterke hele problemet retten er satt til å forminske. Dette særlig da teknologiske muligheter for å utnytte kombinasjoner av slikt innhold kan være store.

Det bør tas inn i bestemmelsens ordlyd fortalens uttalelse om at utelukkelsen av svært korte utdrag tolkes på en slik måte at det ikke påvirker effekten av de rettighetene som er fastsatt i dette direktivet.

Lenker (10.5.4.4)

MBL støtter at lenker ikke tas inn i ordlyden og understreker at det er helt sentralt at departementet opprettholder og forsterker sin forståelse av at bestemmelsene om lenking ikke skal kunne utgjøre en omgåelse av beskyttelsen av pressepublikasjonen.

Men departementet skriver at de "legger uansett til grunn at lenker i de fleste tilfeller ikke vil inneholde mer materiale enn hva som regnes som enkeltord eller svært korte utdrag". Dette bør utgå. Her bør man heller innta omtale slik som i de danske forarbeidene, hvor det bla. fremkommer "Det er Kulturministeriets vurdering, at der bør lægges vægt på hyperlinkets funktion frem for udformning. Andre typer af links end hyperlinks – såsom framing – er ikke omfattet af undtagelsen".

Vernets varighet (10.5.6)

MBL støtter den svenske tilnærmingen knyttet til vern av nettbaserte pressepublikasjoner. Vi vil ser imidlertid at departementets forslag til ordlyd kan føre til usikkerhet. Vi foreslår derfor at man i forslag til § 24a, syvende ledd enten tar ut " første gang" eller benytter teksten fra direktivets art 15 nr.4.

Når det gjelder når vernet skal få anvendelse fra viser vi til fristen som er satt for EU-medlemmene. Implementeringen har i Norge tatt uforholdsmessig lang tid og vi forutsetter at det gjenspeiles i datoen som blir fastsatt for EØS-området.

Opphavers rett til en passende andel av utgiverens inntekter (10.5.8)

MBL er enige med departementet i at dette må avtalereguleres, på lik linje med det slik det er implementert i andre land. Vi støtter også departementet i at det ikke bør lovfestes hva som er passende andel. Det vil som departementet skriver måtte bero på en konkret vurdering, og en lovbestemt brøk vil være i strid med lovens system på alle andre områder. Det er liten grunn til å tro at ikke partene i felleskap vil kunne komme frem til en rimelig ordning, enten det skjer innenfor avtalelisenssystemet eller utenfor.

Opphavsrett til innholdet i en pressepublikasjon (10.5.9)

MBL viser til at det også kan være andre hindre for at opphaver kan utnytte stoff utenfor pressepublikasjonen, for eksempel lojalitetsplikt i arbeids- eller oppdragsforhold. Vi forutsetter at direktivet ikke er ment å endre dette.

Ny avtalelisens for bruk av pressepublikasjoner (10.5.10)

Departementet foreslår en avtalelisensbestemmelse som gir mulighet til å klarere både utgiverrettighetene og opphavsrettigheter til verk som kan inngå i pressepublikasjoner. Det er bra. Men det må være mulig å benytte avtalelisens kun for utgiverrettigheten og ikke andre rettighetsgrupper hvis verk kan inngå i pressepublikasjoner. I slike tilfeller må det være slik at kun utgivere kan nedlegge forbud. Vi ber om at det presiseres i lovteksten.

Fordeling av rimelig kompensasjon – direktivets artikkel 16 (11)

Etter direktivets art 16 kan det fastsettes at også utgivere som har fått overført eller lisensiert en rettighet til seg er berettiget en andel av kompensasjon for bruk etter fribruksreglene. Vi vil vise til våre merknader i innspillrunden. Våre medlemmer bidrar vesentlig til tilblivelsen av verk som brukes i mediene – i all hovedsak er dette verk som enten er skapt i arbeidsforhold eller på bestilling og hvor dermed utgiver har all risiko knyttet til mulighetene for å få en inntjening som står i forhold til utgiftene. Fribruk vil i vår sektor i all hovedsak gå ut over utgivers inntekter og ikke den originære opphaver. Vi ber om at også utgivere gis en andel av kompensasjon etter fribruksreglene.

Plattformansvaret (12)

MBL støtter Kopinor i at forslaget til ny § 86 med fordel kunne ha en tydeligere referanse til artikkel 17.1, slik det er gjort i Danmark. Her fremgår det tydelig at tjenestetilbyder som et utgangspunkt må innhente tillatelse fra rettighetshavere som følge av at de anses å utføre en overføring til allmennheten av brukeropplaget innhold.

MBL er enige med departementet i at ansvaret også skal omfatte nærstående rettigheter, slik som utgiverrettighetene. Vi stusser imidlertid litt på hvordan dette er løst i lovforslaget. I høringsnotatet s 128 heter det at "I ny § 86 e forslår departementet en felles bestemmelse om at det som i §§ 86 til 86d sies om verk, gjelder tilsvarende for arbeider som er vernet etter kapittel 2 om nærstående rettigheter. I forslag til selve lovbestemmelsen og merknaden til denne vises det imidlertid til §§ 86 til 86b. Vi antar det beror på en misforståelse og at det i lovteksten og merknad til denne er ment §§ 86-86d.

Andre saker

Avtalerevisjon

1. Prinsipp om rett til rimelig vederlag for opphavere (13)

MBL er enige i at det ikke er nødvendig med særlige endringer i § 69 knyttet til implementeringen av art 18. Vi vil imidlertid be departementet vurdere om man bør lovfeste begrepene som brukes i direktivet, dvs "passende" og "forholdsmessig". Vi ser at departementet mener at gjeldende

lovformulering "rimelig" må forstås på samme måte, men vi er usikre på om det er korrekt. Etter vårt syn gir direktivets formulering et bedre grunnlag for forståelse av den vurdering som må foretas.

Vi støtter departementet i at verken totaloverdragelser eller engangsvederlag bør forbys eller hindres, men at det må vurderes konkret etter § 69. Vi mener imidlertid fortsatt – på samme måte som i høringen i 2016 -at det bør presiseres i bestemmelsen at denne ikke er til hinder for vederlagsfrie overdragelser.

MBL ønsker i utgangspunktet at § 69 avgrenses mot verk skapt i arbeidsforhold, og kan ikke se at direktivet er til hinder for dette. I alle fall bør unntaket i § 69 nr 4 utformes i tråd med § 74, slik at det gjøres unntak fra hele § 69 for " *kollektivt forhandlet avtale*". På den måten vil man i fange opp arbeidsforhold der det foreligger tariffavtale.

Departementet drøfter i høringsnotatet om etterfølgende forhold skal være en del av vurderingen. Vi viser dette og er enige i at etterfølgende forhold ikke skal inngå som vurderingsmoment.

I en bransje hvor det meste av verk skapes i arbeidsforhold eller på bestilling er det vesentlig at også erververs investeringer og risiko tas med i som vurderingsmoment. Etter vårt syn bør dette presiseres i lovteksten. En slik presisering vil være i tråd med direktivets art 18 nr 2.

2. Etterfølgende regulering av avtalt vederlag

Som en følge av art. 20 foreslår departementet en lempningsregel som gir rett til ytterligere vederlag dersom visse vilkår er oppfylt. MBL mener i utgangspunktet at bestemmelsen ikke er nødvendig og at avtalelovens § 36 oppfylder direktivets krav om lempningsregel.

Dersom departementet mener det er nødvendig med en egen bestemmelse ber vi om at det presiseres at bestemmelsen erstatter §36 på opphavsrettens område.

Vi viser også til vår merknad over om å unnta kollektiv forhandlede avtaler fra hele § 69.

Vi er enige med departementet i at det kun er individuelle rettighetshavere som skal kunne fremme krav om justering av avtalt vederlag og at det kun er erververs inntekter som er relevante. Videre er vi enige i at dersom lempningsreglene er oppfylt må det føre til oppjustering av vederlag for den tid som gjenstår av kontrakten, ikke gi rett til etteroppgjør for bruk som allerede har funnet sted. For beregning av nytt vederlag må § 69 nr 1 ligge til grunn. At terskelen for revisjon er høy og at det kreves kvalifisert mislighold må gå klart frem av bestemmelsen eller forarbeidene. Vi minner om fortalens pkt 78.

Opplysningsplikt (15)

Direktivet (og høringsforslaget) er omfattende og vil medføre økte kostnader og økt administrasjon for erververe av rettigheter. Det betyr mindre penger til å produsere norsk innhold og dermed

mindre penger til opphavere. Etter MBLs syn er det derfor viktig at bestemmelsen begrenses så mye som direktivet tillater og at plikten veies opp mot nytten av opplysningene der det er mulig.

Vi viser til våre merknader knyttet til § 69 og evt anvendelse i arbeidsforhold. For det tilfellet at departementet mener at §69 også skal gjelde i arbeidsforhold ber MBL om at det gjøres unntak fra opplysningsplikten der avtale er basert på eller underlagt tariffavtale. Tariffavtaler har bestemmelser om informasjon og drøfting, og det vil etter vårt syn være utfyllende nok til at ansatte rettighetshavere og/eller deres tillitsvalgte får innsyn i de opplysninger som er nødvendig. Etter vårt syn må informasjon til tillitsvalgte her kunne erstatte informasjon til den enkelte opphaver.

Slik vi forstår direktivet og fortalen er det rom for å unnta audiovisuelle verk fra opplysningsplikten. Vi ber departementet om å vurdere dette. Videre ber vi departementet unnta fotografiske bilder fra bestemmelsen. Dersom disse skal inkluderes vil det gjøre kretsen av personer som skal ha informasjon svært stor og byrdefull. Det vil både gjelde i tilknytning til audiovisuelle produksjoner, men også i medier for øvrig.

Vi er enige med departementet i at det kun er den opprinnelige opphaver som har rett på informasjon, men forutsetter at informasjon til tillitsvalgte på områder der det foreligger tariffavtale må være tilstrekkelig jf. Ovennevnte. Vi er også enige med departementet i at det opplysningsplikten kun gjelder opplysninger som er tilgjengelige for erverver. Etter vårt syn bør dette presiseres i forarbeidene. Videre er vi enige i at det må gjøres unntak for ikke-betydelige bidrag. Etter vårt syn vil det innebære at for eksempel tilfeldige eller sporadiske bidragsytere til et medie vil falle utenfor.

I forslagetets første ledd foreslås det at opplysningsplikten kun skal gjelde dersom erverver har hatt inntekter fra bruk eller opphavers vederlag avhenger av bruken. Det er i et godt utgangspunkt, men fanger ikke opp forutsetningen i fortalen om at opplysningsplikten opphører når bruken opphører. Vi ber om at dette presiseres. Vi forutsetter at det innebærer at opplysningsplikten vil opphøre dersom for eksempel en opphaver ikke lenger bidrar med innhold til et medie, selv om tidligere verk kan ligge på mediets nettside eller i arkiv.

Når det gjelder hva slags opplysninger som skal gis støtter vi departementet i at det "oppdaterte, relevante og uttømmende" opplysninger. Dette er i tråd med direktivets ordlyd. Vi kan imidlertid ikke se at direktivet åpner for de minstekrav som departementet viser til i § 70 første ledd andre punktum. Etter vårt syn er hovedregelen tilstrekkelig, innenfor direktivforpliktelsen og gir rom for tilpasninger mht situasjon og sektor. Vi vil også peke på annet ledd der det foreslås at "*I de tilfeller der den administrative byrden som følger av forpliktelsen i første ledd vil bli uforholdsmessig sett hen til inntektene fra bruken av verket, skal opplysningsplikten begrenses til den informasjon som med rimelighet kan forventes.*" Det er en rekke andre kostnader enn kostnader knyttet til anskaffelse av rettigheter til verk som bidrar til inntektene fra verket. Det kan være knyttet til abonnementsystemer, tekniske løsninger, støttefunksjoner mv. Det blir derfor lite presist å knytte den administrative byrden opp mot inntektene av verket på denne måten.

Det er åpenbart at opplysninger som omfattes av informasjonsplikten vil kunne være forretningssensitive og også utgjøre forretningshemmeligheter. Det bør derfor innføres en klar og generell taushetsbestemmelse knyttet til de opplysninger som mottas. På den måten vil erverver ha trygghet for at opplysningene behandles til det formål det er utlevert for og ikke spres til skade for erverver eller deres avtaleparter.

Vi er videre enige med departementet at det ikke er hensiktsmessig med særskilte sanksjonsregler, men at tvister om plikten kan bringes inn for opphavsrettsnemnda.

Retten til å heve avtalen – Manglende bruk av eksklusive rettigheter (16)

Det foreslås en ufravikelig regel om at opphaveren kan si opp avtalen med erverver dersom denne ikke har brukt overdratte eksklusive rettigheter innen rimelig tid. Slik oppsigelse innebærer at opphaveren får tilbake rettighetene og at erververen mister disse, samtidig som utbetalt vederlag ikke skal betales tilbake.

Direktivet åpner for en fleksibel gjennomføring av art. 22, hvor man blant annet kan hensynta ulike sektorer, om det er kollektive avtaler på området, sammensatte verk og for mindre bidrag. Departementet har i liten grad hensyntatt dette og foreslår en generell hevingsrett som skal gjelde for alle typer verk. Vi viser i den forbindelse til åndsverklovens formålsbestemmelse hvor det blant annet heter at *man søker å "ivareta en rimelig balanse mellom rettighetshavernes interesser på den ene siden og brukernes og allmennhetens interesser på den andre siden, slik at åndsverk og nærstående prestasjoner og arbeider kan brukes der dette ut fra samfunnsmessige hensyn er rimelig."* Etter vårt syn må implementeringen skje i tråd med dette.

Etter MBLs syn innebærer forslaget en urimelig og ubalansert styrking av opphavers interesse, på bekostning av utgiveres og produsenters behov og samfunnets interesser. Vi ber derfor om at departementet bruker de muligheter direktivet gir til å balansere dette best mulig.

Vi vil særlig peke på de problemer dette medfører for audiovisuelle produksjoner. Disse er ofte svært komplekse og kostbare, noe som medfører at det ofte brukes lang tid på forberedelser, finansiering og produksjon før verket kan offentliggjøre og den enkelte opphavers innsats kan skje helt fra forberedelsesfasen og frem til ferdig verk. Her vil tidspunkt for offentliggjøring også måtte vurderes markedsmessig, for å sikre tilfredsstillende inntjening.

Men også i andre tilfeller vil bestemmelsen slå helt urimelig ut. For eksempel kan et mediehus kjøpe inn en pakke med illustrasjonsfoto. Ingen av disse er nødvendigvis påtenkt brukt der og da, men man kan ha behov for å ha disse tilgjengelig for publisering på et senere tidspunkt. Hensikten er ikke nødvendigvis å publisere alle, men å ha tilgang til et rikt utvalg som kan brukes ved behov. Her vil det være helt urimelig om fotografen uten å måtte tilbakebetale honoraret skal frata erververen mulighet til å bruke bildene. Også ved innkjøp av kunst, for eksempel til bruk for utsmykning av et

offentlig nybygg vil man risikere å måtte tilbakelevere kunsten dersom det blir forsinkelser i byggeprosessen.

Etter vårt syn er det i samfunnets interesse at komplekse produksjoner faktisk tar den tiden de trenger, at man tar seg tid til å satse på kvalitet og at det er mulig å tilgjengeliggjøre noe når det er markedsmessig fornuftig. Det er ikke i samfunnets interesse at et prosjekt ikke iverksettes fordi man ser at det kommer til å bli langvarig. Det kan heller ikke være i samfunnets interesser at man må avslutte et prosjekt det er lagt mange ressurser i, både økonomiske og andre, uten mulighet til å ferdigstille. Heller ikke er det i samfunnets interesse at man på grunn av tidspress produserer et verk der man går på akkord med sine kunstneriske ambisjoner fordi man er redd man nærmer seg grensen for når opphaver(e) kan tilbakekalle rettighetene.

I mediesektoren er normalen at opphaveren får betalt når arbeidet gjøres, og ikke som royalties i etterkant. Opphaveren vil derfor etter forslaget ikke nødvendigvis ha noen interesse i å utvide fristen, han har fått sitt økonomiske vederlag uansett. Slik bestemmelsen er utformet kan man risikere at opphaver sier opp avtalen og så forsøker å selge tilbake til den opprinnelige erverver, som gjerne ikke har noe valg på grunn av andre investeringer i prosjektet.

Ofte vil det også være slik at opphaveren ikke selv har mulighet til å selv å utnytte rettighetene, og hensikten bak regelen vil i slike tilfeller være umulig å oppfylle.

Vi ber derfor departementet om å

- Gjøre unntak for audiovisuelle produksjoner
- Gjøre unntak for verk med flere rettighetshavere
- Unnta fotografiske bilder fra bestemmelsen
- Unnta verk skapt i arbeidsforhold og på bestilling. I og med at direktivet åpner for at bestemmelsen skal kunne være fravikelig bør det også – med tanke formålet med bestemmelsen og formuleringen i fortalens pkt 72 -være rom for å unnta verk der avtalemotparten er sluttbruker, som for eksempel i visse arbeidsforhold. Vi viser her til den finske implementeringen. Ved verk skapt på bestilling eller i arbeidsforhold vil avtaleparten/arbeidsgiver sitte med den fulle risikoen for utnyttelse av verket. Det er også snakk om verk som er blitt til etter instruks fra oppdragsgiver/bestiller, og som ikke ville blitt skapt hadde det ikke vært for denne.
- Presisere at kravet om at "verket ikke utnyttes" må tolkes i tråd med fortalens pkt 80 dvs der verkene "are not exploited at all". Det innebærer at kravet til utnyttelse må være lavt. Det kan ikke stilles krav om at verket skal være brukt på alle de måter som er overdratt, ei heller at det foregår en løpende utnyttelse.
- Gjøre bestemmelsen fravikelig. Ikke bare der det foreligger tariff- eller rammeavtaler, men også der bestemmelsen åpenbart ikke passer, for eksempel ved kjøp av arkivmateriale eller illustrasjonsfoto mv.

MBL er også uenige med departementet i at opphaveren skal få beholde sitt utbetalte vederlag dersom rettighetene trekkes. I motsetning til etter åndsverkloven § 17, der det er snakk om å ikke tilbakebetale vederlag som er utbetalt for 50 år siden, kan det etter den foreslåtte bestemmelsen ofte være snakk om vederlag som relativt nylig vil være utbetalt. En plikt til å tilbakebetale vederlag eller honorar vil også kunne bidra til at hevingsretten blir brukt i de tilfeller bestemmelsen faktisk er ment å dekke og ikke der det skaper urimelige vanskeligheter for avtaleparten eller som et "våpen" for å kreve mer vederlag. Særlig der verket er skapt på bestilling vil en rett til å beholde vederlaget være urimelig, og vi ber om at det i alle fall gjøres unntak for dette.

I praksis kan bestemmelsen føre til at oppdragsgivere og andre i større grad ønsker å inngå avtaler med lav "grunnbetaling" og større innslag av royalty eller andre former for etterbetaling. En slik praksis hvor opphaveren vil få en større risiko knyttet til utnyttelsen av verket og mer usikker inntjening vil ikke være et gode, verken for den enkelte opphaver eller for det kulturelle kretsløpet. Men det kan være et helt nødvendig grep for produsenter og andre for å minske risikoen ved å investere i nye norske verk.

MBL støtter at bestemmelsen kun skal gjelde eksklusive rettigheter og kun for originære opphavere.

Twisteløsning (17)

Direktivet pålegger medlemsstatene å ha en frivillig alternativ tvisteløsning for tvister knyttet til informasjonsplikt og retten til etterfølgende avtalejustering. Departementet foreslår at opphavsrettsnemnda skal behandle disse, samt tvister om rimelig vederlag.

- Ordningen må være frivillig og ikke berøre partenes adgang til å prøve saken for domstolene. Vi støtter departementets forslag om at nemndas kompetanse må være begrenset til å ta stilling til vederlagets størrelse, slik at saker der partene er uenige om det foreligger vederlagsplikt eller hva som er avtalt mellom partene må avvises.
- Vi er uenige i at partene skal dele omkostningene. Her bør man følge de ordinære reglene i tvisteloven. Vi viser videre til regjeringens forslag til endringer i forbrukerklageforskriften hvor det foreslås at den som bringer en sak inn for Forbrukertilsynet og eventuelt videre inn for Forbrukerklageutvalget, må betale en egenandel - et saksbehandlingsgebyr - for å få saken behandlet av disse instansene. Det foreslås også en lovendring som pålegger Forbrukertilsynet å avvise klagen, dersom saksbehandlingsgebyret ikke er innbetalt. Vi mener de samme hensyn som ligger bak disse reglene vil gjøre seg gjeldende for saker som bringes inn for opphavsrettsnemnda.
- Ordningen må kun omfatte tvister som har sitt utspring i art. 19 og 20. Tvister om rimelig vederlag kan være av veldig forskjellig karakter, og mange av disse vil være så komplekse at de ikke egne seg for behandling i nemnd. Med en lav terskel for tvistebehandling vil det også kunne føre til at en rekke enklere saker som i dag løses i forhandlinger mellom partene vil havne i nemnda, (for eksempel saker om hva som er rimelig vederlag for en frilanser som har fått brukt sitt bilde på andre måter enn det som er avtalt med mediet). Dette vil påføre

både nemnda og mediene en uforholdsmessig stor arbeidsbyrde. Også forslaget om at partene skal dekke sine egne omkostninger vil gjøre det risikofritt for opphaver å bringe slike saker inn for nemnda. Vi frykter at kostnadene ved denne endringen vil være betydelig for våre medlemmer, og helt uforholdsmessig sett i forhold til tvistegjenstandens størrelse og viktighet. Dette er særlig viktig dersom ordningen ikke er frivillig for partene. Vi viser forøvrig til at ingen av de andre nordiske landene har inkludert tvister om rimelig vederlag i ordningen.

Med utvidet virkeområde på en måte som i stor grad krever god bransjekunnskap mener vi at det er viktig at også ervervs- eller brukersiden er representert i nemnda.

Nett- og videresendingsdirektivet (18)

Slik vi forstår det er bakgrunnen for direktivets art 8 at det i enkelte EU-land har det oppstått en situasjon hvor TV-kanaler som er distribuert over landegrensene ikke blir klarert, verken av kringkaster eller distributør. Denne situasjonen forsøker nett- og videresendingsdirektivet å fange opp ved å etablere en teknologinøytral avtalelisens som gjør det mulig å klarere kanaler som ikke kringkaster selv klarerer. MBL støtter en teknologinøytral tilnærming.

Av fortalens avsnitt 17 fremgår det at utgangspunktet er klarering gjennom avtale og individuell klarering i tråd med opphavsrettens hovedregel, slik at der kringkaster selv klarerer oppstår det ingen utfordringer mht klarering. Der kringkaster tilbyr klarering vil det slik vi oppfatter det ikke være grunnlag for å benytte avtalelisens, siden klarering her ikke vil være "upraktisk" eller "umulig" med direkte klarering.

Vi er enige med departementet når det " understrekes at dette ikke vil påvirke partenes muligheter til i avtale å arrangere klareringen som de ønsker, og det skal uansett bare betales et samlet vederlag for én overføring. Det legges dermed verken opp til dobbeltklarering eller dobbeltbetaling, men det gis en mulighet til klarering av eventuelle utestående rettigheter, slik at muligheten til lovlig bruk av sendingene sikres." Etter vårt syn er det viktig at dette kommer frem i forarbeidene. Videre bør det presiseres at uttalelsen om at «distributørens bidrag vil være underlagt obligatorisk kollektiv forvaltning mens kringkastingsforetakets bidrag kan klareres direkte med rettighetshaver» knytter seg til inngrepet i eneretten, og er rettet seg mot rettighetshavers forpliktelser. Den obligatoriske forvaltningen må oppfylle tretrinnssteden og øvrige vilkår for generell avtalelisens, noe som ikke er påkrevd der klareringen skjer ved avtale.

Det er etter vårt syn vesentlig at det presiseres at uttalelsen ikke kan forstås slik at den innskrenker kringkasters adgang eller mulighet til selv å klarere for tredjeparts utnyttelse, herunder «distributørens bidrag». Tilsvarende uttales det i punkt 18.4.5 siste avsnitt at «bestemmelsen vil gjelde i forholdet mellom rettighetshavere til innholdet i sendingene på den ene siden (fotografiske bilder inkludert) og kringkastere og distributører på den andre». Også her bør det presiseres at avtaler mellom rettighetshaver og kringkaster ikke påvirkes av endringen, og at lovgiver ikke har som intensjon om å gripe inn i etablert avtalepraksis. Det ville i så fall vært en utvidelse av inngrepet

i eneretten som direktivet ikke åpner for, og ville åpnet for en dobbeltbetaling som departementet helt riktig fastslår at det ikke er rettslig grunnlag for, og være i strid med hovedregelen om direkte klarering, som nå også blir inntatt i loven gjennom ny § 62 fjerde ledd, som gjennomføring av DSM-direktivets Art. 12, og som er beskrevet i høringsnotatet side 388: avtalelisensen er subsidiær og skal kun benyttes der direkte klarering er uforholdsmessig byrdefull og upraktisk.

Med de overnevnte forbehold støtter MBL forslaget til implementering, men ber om en presisering i forslaget til § 57 fjerde ledd for å sikre at det ikke oppstår tvil om at bestemmelsen ikke er til hinder for at kringkastere fullklarerer sin egen distribusjon i Norge ved avtale. Vi viser til Kabel Norges forslag til ny ordlyd. For øvrig viser vi til TV 2s høringsuttalelse knyttet til nett- og videresendingsdirektivet og støtter denne.

Vennlig hilsen
MEDIEBEDRIFTENES LANDSFORENING

Randi S. Øgrey
Adm. dir.